

BİBLİYOGRAFYA :

Albayrak, *Osmanlı Ulemâsı*, II, 9-10; a.mlf., "Merhum Bekir Hâkî Efendinin Hayatı", *Diyanet Gazetesi*, sy. 114, Ankara 01.04.1975.

MAHMUT KAYA

BEKİR b. HÂRİSE

(بكر بن حارثة)

Bekr b. Hârise el-Cühenî

Sahâbi.

Hayatı hakkında fazla bilgi yoktur. Kendisinden nakledildiğine göre bir seriyede düşmanla savaşırken bir düşman askeri müslüman olduğunu söyleyerek kendisini öldürmemesini istemiş, fakat o bu sözleri dikkate almayıp askeri öldürmüştü. Durumu öğrenen Hz. Peygamber Bekir'e kızdı ve onu yanından uzaklaştırdı. Ardından, "Bir müminin diğer mümini yanılma hali dışında öldürmeye hakkı yoktur" (en-Nisâ 4/92) meâlindeki âyet nâzil oldu. Bunun üzerine Hz. Peygamber kendisini affederek tekrar huzuruna kabul etti. Sözü edilen âyetin Câhiliye döneminde kendisine işkence eden Hâris b. Yezîd'i müslüman olmadığı zanıyla öldüren Ayyaş b. Ebû Rebîa veya kılıcını kaldırdığı sırada müslüman olduğunu söyleyen birini öldüren Ebû'd-Derdâ hakkında nâzil olduğuna dair rivayetler de bulunmaktadır.

Müşriklerle çarpıştığı bir gün Hz. Peygamber Bekir b. Hârise'ye, "Bugün ne yaptın?" diye sorunca o da mızrak sesleriyle onları ürküttüm dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber ona Birbîr (borazan-ı) adını verdi.

Bekir b. Hârise'nin nerede ve ne zaman öldüğü bilinmemektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Mâverdî, *en-Nüket ve'l-^cuyûn* (nşr. Hıdr Muhammed Hıdr), Küveyt 1402/1982, I, 414; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe*, I, 240; İbn Kesîr, *Tefsîr*, I, 534; İbn Hacer, *el-İşâbe*, I, 163, 295.

İSMAİL L. ÇAKAN

BEKİR b. ŞÜDDÂH

(bk. BÜKEİR b. ŞEDDÂD).

BEKİR b. UHTÜ ABDÜLVÂHİD

(بكر بن أخت عبد الواحد)

(III./IX. yüzyıl)

Daha çok büyük günah, kader ve rû'yetullah konularına dair farklı görüşleriyle tanınan ve Bekriyye mezhebinin kurucusu sayılan âlim (bk. BEKRİYYE).

BEKİR b. VÂİL (Benî Bekir b. Vâil)

(بنو بكر بن وائل)

Adnânîler'e mensup büyük bir Arap kabilesi.

Kabilenin atası olan Bekir b. Vâil'in ne-sebi Adnân'a kadar uzanmaktadır. Kabilenin önemli kolları Benî İcl, Benî Hanîfe, Benî Şeybân, Benî Teymullah, Benî Kays ve Benî Zühî olup bunlar Bekir b. Vâil'in üç oğlu Ali, Yeşkür ve Beden'in neslinden meydana gelmişlerdir. Kabilenin yerleştiği bölgelere Diyârü Bekr dendiği ve yerleşim alanları bugünkü Diyarbakır'a (Diyarbakir) kadar uzandığı için şehir adını bu kabileden almıştır. Ancak Arap tarihçileri ve coğrafyacıları Diyâr Bekr adını Bekir kabilesi mensuplarının yaşadıkları her bölge için kullanmışlardır. Başlangıçta Yemen Tihâmesi, Yemâne ve Bahreyn'de oturan kabile daha sonra Hz. Ömer devrinde el-Cezîre bölgesinin bir kısmına yerleşerek buraya da Diyâr Bekr adını vermiştir.

Tarih itibarıyla Bekir b. Vâil kabilesi-ne ilk defa IV. yüzyılda rastlanmaktadır. Savaşçı karakteriyle tanınan kabile dış devletlerle, komşu kabilelerle, bazan da içte kardeş toplulukları ile çatışmalara girmiş ve neticede önemli hâkimiyetler sağlamış, bazan da yenilerek istilâya uğramıştır. Temîm ve Abdülkays kabileleriyle birleşerek İran topraklarına akınlar yapan Bekrîler, yaklaşık 330'da II. Şâpûr'un bu akınlara karşılık vermesi üzerine ağır zayıat vererek savaşı kaybetmişlerdir. V. yüzyılda Yemen hâkimiyetini kabul etmek zorunda kalmışlar, bu asrın ortalarına doğru ise Kinde reislerinden Hücr b. Âkil'in aracılığı ile Orta Arabistan kabileleri ve özellikle Tağlibliler'le anlaşma yapmışlardır. Ancak bu anlaşma uzun sürmediği gibi Bekir ile Tağlib arasında aralıklarla kırk yıl süren kanlı Besûs Savaşı meydana gelmiştir. Bu savaşlar yüzünden birbirlerini kıran ve tamamen yok olmaktan korkan Bekir ve Tağlib kabileleri bir ara Kinde kabilesinin idaresine girmeyi kabullenmişler ve bu dönemde güçlenerek Kinde ile birlikte Hîre bölgesini ele geçirmişlerdir. Sâsânî Hükümdarı Enûşîrvân (I. Hüsrev, 531-579) zamanında Hîre Krallığı III. Münzir harekete geçerek Kinde ve müttefiklerini kesin bir yenilgiye uğratmış ve bölgede yeniden hâkimiyet sağlamıştır. İşte bu sıralarda Bekir ile Tağlib arasındaki düşmanlık yeniden orta-

ya çıkmış ve Besûs Savaşı uzun bir aradan sonra tekrar başlamıştır. Bu savaşlarda hezimete uğrayan Bekrîler III. Münzir'e başvurarak aralarında barış yapmasını istemişler ve onun müdahalesiyle Besûs Savaşı son bulmuştur (yaklaşık 525). Bundan sonra uzun bir süre Bekir b. Vâil kabilesi, Hîre Krallığı'nı elinde bulunduran Lahmîler'in hâkimiyetinde yaşamış ve onlara sadık kalmıştır. Bu sebeple son Lahmî hükümdarı Nu'mân, Hüsrev Pervîz tarafından öldürülmeden önce hazinesini ve silâhlarını bu kabilenin Şeybân koluna bırakmıştır. Hüsrev Pervîz'in Hîre Krallığı'na tayin ettiği Taylî İyâs hazineleri geri isteyince Bekrîler bu teklifi reddetmişlerdir. Bunun üzerine Hüsrev Pervîz'in sevkettiği ordularla Bekir b. Vâil kabilesi arasında Arap tarihinin en önemli olaylarından biri cereyan etmiştir. Zû-Kâr mevkiiinde mevzilenen Bekir birliklerinin güçlü İran kuvvetlerini büyük bir hezimete uğrattıkları bu savaş için 604-624 yılları arasında değişik tarihler verilir.

Câhiliye döneminde büyük çoğunluğu ile putlara tapan Bekrîler'in en önemli putları Zû'l-Kâ'beyn (Zû'l-Kaabât), Üvâl ve el-Muharrak adlarını taşıyordu. İçlerinde Hristiyanlığı kabul etmiş olanları da vardı. Kabilenin İslâmiyet'le teması hicretin 6. yılından sonra olmuştur. Hz. Peygamber'e her taraftan heyetlerin geldiği 9. (630) yılda Bekir kabilesinin bazı mensupları Medine'ye bir heyet göndererek İslâmiyet'i kabul etmişler.

Hz. Peygamber'in vefatı üzerine kabile mensuplarının bir kısmı *ridde** olaylarına karışarak Bahreyn'in büyük bir kısmını ele geçirmiş, ancak Hz. Ebû Bekir'in Alâ b. Hadramî kumandasında gönderdiği ordu İslâmiyet'e bağlı kalan Bekrîler ve Temîmliler'le birleşerek mürtedlerin üzerine yürümüş ve onları tekrar dine döndürmüşlerdir. Bekrîler İslâm fetihlerinde, bilhassa İran'ın fethinde önemli rol oynamışlardır. Nitekim İran'a karşı yapılan ilk büyük seferin kumandanı Müsennâ b. Hârise eş-Şeybânî bu kabilelendirdir. Cemel Vak'ası'nda ikiye bölünen Bekrîler'in bir kısmı halifenin, diğerleri Hz. Âişe'nin safında birbirleriyle çarpışmışlardır. Sıffîn'de de öyle olmuş, bir kısmı Hz. Ali'nin emrinde Muâviye'ye karşı savaşmıştır (37/657).

Abdullah b. Hâzim, Emevî idaresine karşı harekete geçerek Merv'e hâkim olduğu zaman (65/684) buradaki Bek-

riler şehri terk ederek kendi mensuplarından birinin vali bulunduğu Herat'a gittiler. Abdullah b. Hâzim bu defa Herat üzerine yürüyerek onları ağır bir yenilgiye uğrattı. Bekriler aynı yıl Abdullah b. Zübeyr'in valisi Mühelleb b. Ebû Süf're'nin maiyetinde Hâricîler'e, 67 (686) yılında ise Mus'ab b. Zübeyr'in emrinde Muhtâr es-Sekafî'ye karşı savaştılar. Meşhur Emevî Valisi Haccâc'a karşı da İbnü'l-Eş'as ile birlikte hareket ettiler. Horasan Valisi Kuteybe b. Müslim isyan edince (96/715) halifenin safında yer aldılar. Irak Valisi Yezîd b. Mühelleb'in Basra'da başlattığı isyanda da (101/720) yine halifeyi desteklediler fakat yenilgiye uğradılar.

Abbâsiler devrinde Halife Ebû Ca'fer el-Mansûr'a karşı başlatılan isyanlara katılan Bekriler Ebû Müslim tarafından mağlûp edilerek itaat altına alındılar. Daha sonra ise önemli bir hadiseye karışmadan varlıklarını devam ettirdiler.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Hişâm, *es-Sîre*, I, 88; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, I, 281, 315; V, 17; İbn Hazm, *Cemhere*, II, 217, 302, 307, 309, 483; İbn Haldûn, *el-İber*, II, 301-303; Kalkaşendî, *Nihâyetü'l-ereb*, Beyrut 1405/1984, s. 169, 395; Taberî, *Târîh* (Ebû'l-Fazl), bk. İndeks; Yâkût, *Mu'cemü'l-büldân*, II, 494; Kehlâle, *Mu'cemü'ş-şabâ' ilî'l-'Arab*, Beyrut 1402/1982, I, 93-99; Fred McGraw Donner, "The Bakr b. Wâ'il Tribes and Politics in Northeastern Arabia on the Eve of Islam", *St.I*, LI (1980), s. 5-37; Remziye Muhammed el-Atrakcî, "Kabiletü Bekr b. Vâ'il ve hürûbühâ fi'l-İslâm", *el-Mû'errihu'l-'Arabî*, XXIV, Bağdad 1984, s. 199-241; J. Schleifer, "Bekir", *IA*, II, 454-458; W. Caskel, "Bakr b. Wâ'il", *EI*² (Fr.), I, 992-994.

AHMET ÖNKÂL

BEKİRİYYE CAMİİ

Yemen Arap Cumhuriyeti'nin başşehri San'a'da bulunan XVI. yüzyıl sonlarına ait bir Osmanlı camii.

Yemen'deki Osmanlı eserlerinin en güzel ve en önemlilerinden biridir. 1597 yılında Yemen Beylerbeyi Hasan Paşa tarafından, burada ölen çok sevdiği kölesi Bekir adına inşa ettirilen cami, uzun kargaşalıklardan sonra Osmanlı hâkimiyetinin yerleştiği Yemen'de bir bakıma devletin otoritesini ve gücünü temsil etmiştir. Bu sebeple cami ve ona bağlı olarak teşekkül eden binalar topluluğu Osmanlı mimari anlayışının hâkim özelliklerini gösterir. Bu özellikler yerli Yemen mimarisinin zevk ve anlayışıyla irtibat ha-

linde olup eser her iki mimari anlayışın bir araya getirilerek inşa edildiği intibahı vermektedir.

Cami, mihraba göre uzun bir avlu etrafında teşekkül etmiş binalardan meydana gelen mimari zümreye bütünüyle hâkim olup dışarıdan ihtişamlı bir görünüşe sahiptir. Kare planlı harimi örten kubbe, geçişi sağlayan düz pandantifler üzerine bu kısmın önemini belirtecek ve diğer bölümlere hâkim olacak şekilde oturtulmuştur.

Harimin doğusunda yer alan ilâve bir bölümle bir türbe de bu ana mekâna açılmakta ve ilâve kısmın üzerinde iki, türbenin üzerinde bir kubbe bulunmaktadır. Mihrap ve minber İstanbul'dan getirilen mermerden yapılmış, ayrıca Osmanlı valisi için bir mahfil ve altı porfir sütun tarafından taşınan bir kürsü inşa edilmiştir. Güneyde yer alan son cemaat yeri üç kubbeyle örtülmüştür ve ana ibadet mekânı, Osmanlı üslûbunda yapılmış göz alıcı stuko tezyinata sahip olan bu bölüm aracılığıyla avluya açılmaktadır.

Uzun avlunun batısında yer alan mimari zümrenin ana girişi tek kubbeli bir mekân teşkil etmekte ve değişik bir özelliğe sahip bulunan yapısına yerli tesirlerin hâkim olduğu görülmektedir. Batı cephesine ilâve edilmiş kubbeli iki bina da XIX. yüzyıla ait Osmanlı eseridir. Doğru tarafından bir koridor vasıtasıyla geçilen minare, yerli anlayışa uygun ve Osmanlı minarelerinden farklı bir görünümündedir. Ana duvarlardan dışarı doğru taşan kare şeklindeki kaidesiyle aslında genel mimari düzenleme şemasının dışında yer almakta ve doğu cephesine bir ilâve olarak planlandığı intibahı vermektedir. Minarenin, ana girişin açıldığı batı cephesi esas alınarak özellikle bu şekilde inşa edildiği ve bu sayede ana kubbenin gayet açık bir biçimde gözler önün-

ne konulup son cemaat yeriyle birlikte birinci plana çıkarıldığı, böylece de binalar zümresinin bir kat daha ihtişamlı görünmesinin sağlandığı anlaşılmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

Ahmed Râşid, *Târîh-i Yemen ve San'a*, İstanbul 1291, I, 169-170; R. B. Serjeant — R. Lewcock, *San'a: An Arabian Islamic City*, London 1978; *Architecture of the Islamic World* (nşr. George Michell), London 1982, s. 210-211.

A. ENGİN BEKSAÇ

BEKKÂ (Benî Bekkâ)

(بنو البكا)

Adnanoğulları soyundan gelen bir Arap kabilesi.

Kabileye adını veren ve Âmir b. Sa'saa soyundan gelen Bekkâ b. Âmir'in asıl adı Amr veya Rebîa'dır. Nesep silsilesi ise Amr (Rebîa) b. Âmir b. Rebîa b. Âmir b. Sa'saa şeklindedir. Kabileyi Bekkâ'nın oğulları meydana getirmiştir.

Hicretin 9. (630) yılında Bekkâoğullarını temsilen o günlerde 100 yaşında bulunan Muâviye b. Sevr ile oğlu Bişr ve Fücey' b. Abdullah'tan meydana gelen üç kişilik bir heyet Medine'ye gelerek Hz. Peygamber'le görüştü ve onun iltifatlarına mazhar oldu. Bunlar kabileleri adına Hz. Peygamber'den bir emannâme alarak geri döndüler.

İlk zamanlar Basra-Mekke yolu üzerinde bulunan Felce adlı bir bölgede oturan Bekkâ kabilesi Küfe kurulunca buraya yerleşti.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Sa'd, *et-Tabakât*, I, 304-305; Taberî, *Târîh* (Ebû'l-Fazl), III, 122; IV, 46; Sem'ânî, *el-Ensâb*, II s. 270; Yâkût, *Mu'cemü'l-büldân*, IV, 272; Kalkaşendî, *Nihâyetü'l-ereb*, Beyrut 1405/1984, s. 53; Kehlâle, *Mu'cemü'ş-şabâ' ilî'l-'Arab*, Beyrut 1402/1982, I, 90.

AHMET ÖNKÂL

BEKKÂİN

(البكائين)

Tebûk Gazvesi'ne katılmadıkları için üzülmüş ağlayan yedi şahâbî ve çok ağlamalarıyla meşhur Küfeli dört zâhid tâbiî hakkında kullanılan bir tabir.

□ İSLÂM TARİHİ. Bekkâin el-bükâ' kelimesinden türetilmiş olup "çok ağlayan" mânasına gelen el-bekkâ'nın çoğuludur. Kadın erkek bütün müslümanla-

Bekirîyye Camii - San'a / Yemen

